

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 4, Special Issue on Lausanne, p. 333-334, July 2013

“Odile Moreau, Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu, Askeri “Yeni Düzen”in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914, Çev: Işık Ergüden, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, 288s.”

Odile Moreau, L'Empire ottoman à l'âge des réformes : les hommes et les idées du nouvel ordre militaire, 1826-1914, Beyoglu-Istanbul: Institut français d'études anatoliennes ; Paris : Maisonneuve et Larose, 2007.

Harun DOĞRU
Gaziosmanpaşa Üniversitesi - Tokat

Odile Moreau, *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu, Askeri “Yeni Düzen”in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914*, Çev: Işık Ergüden, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, 288s.

[Odile Moreau, *L'Empire ottoman à l'âge des réformes : les hommes et les idées du nouvel ordre militaire, 1826-1914*, Beyoglu-Istanbul: Institut français d'études anatoliennes ; Paris : Maisonneuve et Larose, 2007.]

Osmanlı modernleşmesi bilindiği üzere ilk önce orduda başlamıştır. Bir fetih imparatorluğu olması sebebiyle siyasal mekanizmasını savaş ekseninde kuran imparatorluk, 1683 II. Viyana Kuşatması hezimetini ve akabinde gelen Karlofça antlaşması ile tarihinde görülmemiş bir toprak kaybına uğramıştır. Bilhassa bu süreç ile birlikte başlayan askeri yenilgiler, devlet adamlarını bu noktadan hareketle bir takım tedbirler almaya yöneltmiştir. İşte bunların en önemlilerinden biri olan 1826 tarihindeki yeniçeriliğin kaldırılmasını kendisine başlangıç noktası alan Odile Moreau'nun kitabı bu bakımdan değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Odile Moreau, Türk ordusunun 1826 yılından günümüze kadar olan değişim ve gelişim sürecini kendisine konu edinmiştir. Bir giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşan kitabın birinci bölümü “Reform Döneminde Osmanlı Ordusunun Askerleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde 1826 yılından itibaren ordunun yapısında meydana gelen fiziki değişiklikler ve kurumsallaşmanın tarihi gelişimi incelenmiştir. II. Mahmud'un kurduğu yeni ordu düzeni ile başlayan bölüm II. Abdülhamid dönemi reformları, askere almadaki muafiyetler, subayların eğitim modellerindeki değişiklikler, Hamidiye Alayları ve muafiyetlerin sonlandırılması şeklinde, hem kendi başına verdiği bilgilerle hem de diğer iki bölüme bir ön hazırlık olma niteliğiyle okuyucuyu yavaşça konuya dâhil etmektedir. Moreau, askeri okullarda uygulanan yeni sistemle ustadan çırağa veya babadan oğula geçen eğitim metodu yerine sınıf ortamında öğretmen kanalıyla gerçekleşen eğitimi ve bunun orduda yaptığı etkiyi anlatmaktadır. Ayrıca Hamidiye Alaylarını da ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar, böylece

orduda ve askere almada yapılan değişikliklerin topluma nasıl yansıdığını ve sosyo-ekonomik yapıyı ne şekilde etkilediğini göstermektedir.

“Subaylar, Askerler ve Orduda Muhalefet” başlıklı ikinci bölümde ise Moreau, Osmanlı ordusunda öne çıkmış subaylar olan Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Süleyman Hüsnü Paşa ve Gazi Osman Paşa’yı temel alarak ordunun durumuna genel bir bakış yapmış ve ikinci bölümün son kısmında da, 1908 yılına kadar orduda yükselen itirazları ve bunların sebeplerini ortaya koymaya gayret etmiştir. Bu bölümde ayrıca üç paşanın hayatını ayrıntılı bir şekilde tahlil etmiş, ortaya çıkan mektebli-alaylı çekişmesini ve maddi imkânların eksikliğinden kaynaklanan sorunları, orduda meydana gelen bölünmüşlüğü, örnekler vererek anlatmıştır. Bu kısımda Moreau’nun Gazi Osman Paşa’yı “dalkavuklukla” suçladığı, II. Abdülhamid’i “ordusuna güvenmeyen”, aşırı şüpheli ve komplocu gibi gösterdiği, sürekli olumsuzlukları anlatan yorumlara yer verdiği, okuyucuya objektif bir anlatım yapamadığı görülmektedir.

Yazar, “20. Yüzyıl Başında Ordu ve Politika” başlıklı son bölümde, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin orduda ve ülke yönetiminde etkin hale geldiği 1908 yılından I. Dünya Savaşı’nın başladığı 1914 yılına kadar olan süreci ele almaktadır. Konuya Jön Türklerin siyasette ve orduda etkin hale gelmelerinden başlayan Moreau, 31 Mart Olayı’ndan Trablusgarp ve Balkan savaşlarına, Bab-ı Ali Baskını’ndan Enver Paşa’nın iktidarı ele aldığı ve Almanlar ile ittifak kurduğu tarihe kadar geçen çalkantılı süreçte ordunun geçirdiği değişimi kaleme almıştır. Bu bölümde yazarın Osmanlı Devleti’ni işgalci gibi gösteren ve orduda oluşan darbeyi yapıyı ve aynı zamanda darbeyi öven yorumlara yer vermesi tek taraflı bir bakış açısıyla olayları ele aldığını göstermektedir. Zira Osmanlı Devleti asla Avrupalıların Afrika’da yaptığı gibi işgalci ve sömürgeci bir politika izlememiştir. Tam tersine fethettiği yerleri her alanda mamur hale getirmiş, yerel halkların din, dil ve inançlarını yaşatmalarına imkan sağlamıştır.

Sonuç bölümünde Moreau orduda subayların eğitiminde uygulanmaya başlanan modern eğitim şekillerinin sivil eğitim kurumlarına olan etkisi ve bunun topluma olan yansımaları doğrultusunda Osmanlı’dan günümüze kadar ordu ve toplum arasındaki etkileşimi anlatmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren ordunun kendisini yeni düzenin bekçisi olarak gördüğünü ve sivillerin davetiyle bu görevini üç buçuk müdahaleyle yerine getirdiğini söyleyerek anlamlı bir iddiada bulunan yazar, ordunun bu bekçilik algısının günümüzde giderek silindiğini ifade ederek kitabını noktalamaktadır.

Kitapta dikkat çeken bölümlerden biri de kaynakçadır. Çalışmada kullanılan arşiv malzemesinin ayrıntılı bir şekilde verildiği kaynakça bölümü, okuyucuya rahatlıkla ana kaynağa ulaşma imkânı vermektedir.

Bu mülahazalar neticesinde, Moreau’nun kitabı Osmanlı tarihi çalışmalarına bir katkı niteliği taşısa da içerisinde barındırdığı subjektif yorumlar kitaptan faydalanırken dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir.